

de beslut Hans Majestät Kejsaren i Nåder kunde finna godt att till befordrande af landets väl och förkofran vidtaga. Och blefvo i följd häraf de ämnen, hvilka enligt Kejsarliga Senatens åsigt skulle i antydda hänseende hos Hans Kejsarliga Majestät anmälas, uppfattade uti fyra afdelningar på följande sätt»:

De här ifrågavarande ämnen innefattas, såsom alla bladets läsare redan känna, i de 52 frågorna, hvilka efter innehållet äro ordnade i de fyra afdelningarne: Judiciela ärenden; Kyrkolag; Sjölag och Allmänna hushållningen rörande frågor.

Af den anförda ingressen till protokollet framgår, att Kejs. Senaten hos Hans Kejsarliga Majestät anmält de 52 frågorna såsom sådane, hvilka enligt Senatens åsigt borde Landtständerna föreläggas. 10

Genom Hans Kejsarliga Majestäts Nådiga Kungörelse af den 23 Augusti 1861 förklaras, att i det Utskott, som den 20 Januari 1862 skall sammanträda, sagde 52 frågor skola blifva föremål för de deputerades öfvervägande, men att dessas »tillgörande ej må sträckas längre än till att i underdånighet yttra sig och föreslå efter hvilka grundsatser och i hvad syfte lagförändringar och nya påbud eller förfoganden enligt deras tanke vore för landets gagn af nöden.»

Nu finnes också, att Kejs. Senatens anmälan icke innehåller några utarbetade lagförslag, utan endast utlåtanden, efter hvilka grundsatser och i hvad syfte lagförändringar enligt Senatens tanke borde ske, utom i ett mindre antal ärenden, i afseende å hvilka Senaten endast föreslår, att »Landtständerna» i dem måtte höras, utan att Senaten yttrar någon egen tanke angående det syfte, i hvilket förfoganden i dessa ärenden borde vidtagas. 20

Häraf framgår för det första: att Utskottet kommer att yttra antingen sin öfverensstämmelse med Senatens åsigt angående grundsatser och syfte, eller sin från Senatens häri afvikande mening; för det andra, att Utskottet *kan* yttra sin egen åsigt äfven i de frågor, i hvilka Senaten icke framlagt sin tanke: men för det tredje att både Senatens och Utskottets yttranden gälla grundsatser och syfte i de förslag, som enligt Senatens åsigt borde utarbetade Landtständerna föreläggas. 30

Vi anmärka endast detta sakförhållande, af oförutsedda omständigheter hindrade att tillägga några ytterligare reflexioner.

J. V. S.

40

24 HVAD VAR PORTHAN.¹

Litteraturblad n:o 9, september 1861

Henrik Gabriel Porthan var en professor vid universitetet i Åbo. Född var han den 9 November 1739, blef Eloqventiæ professor 1777, var tillika universitetets bibliotekarie och dog den 10 Mars 1804.

Att vara professor utgjorde vid den tiden en större utmärkelse, än numera; att vara en utmärkt professor var kanske jemförelsevis lättare; men att vara professor med samma utmärkelse som Porthan är i alla tider svårt. Han styrde på sin tid universitetet icke blott i dess yttre angelägenheter, utan äfven i hög grad andan vid detsamma. I förra hänseendet synes Porthan hafva vunnit sitt stora inflytande genom det 50

¹ Ett försök till svar på en i tidningarne framställd fråga.

oafämtliga intresse, hvarmed han deltog för allt, som rörde den institution han tillhörde, genom den insigt, som var en följd af detta deltagande, och genom det stora anseende, hans inverkan på den allmänna andan vid universitetet skänkte honom. I senare hänseende åter verkade han genom sitt öfverlägsna vetande, sina utmärkta själs gåfvor, den populära form han gaf sin lärareverksamhet och slutligen genom den patriotiska riktning, hans vetenskapliga forskningar egde. Han var egentligen lärare i Latinska språket och litteraturen d. ä. värtaligheten. Men jemte det han gaf detta studium vid universitetet en riktning till kännedomen om antikens lif och lefverne, föredrog han äfven filosofi, isynnerhet hvad man då kallade Naturrätt, och litterär encyklopedi, d. v. s. en framställning af vetenskapernas betydelse och inre sammanhang. Den filosofi, han hyllade, var en icke strängt vetenskaplig popularfilosofi. Men hans lärareverksamhet äfven på detta fält medförde dock den frukt, att någon tankereda i mensklighetens viktigaste frågor blef ett behof hos den tidens studerande ungdom. Vidare älskade och befordrade Porthan vittreten, och bland hans lärjungar uppstodo sådana män som Jakob Tengström, Franzén, Choræus och Edelcrantz. Han började utgifvandet af Åbo Tidningar, då det enda tidningsblad i Finland; han stod också i spetsen för den året före hans död började Litteratur-Tidningen, på hvilken dock en ljusskygg styrelse gjorde slut redan med första årgången. Äfven för landets materiela intressen var Porthan icke fremmande. Han var med om Finska Hushållningssällskapet stiftande och medlem i den för Finland inrättade Strömrensningdirektionen. För båda platserna var han duglig, ty han kände sitt land bättre, än någon på den tiden, och isynnerhet dess geografi bättre, än någon före och kanske efter honom känt densamma. Sin qvarlätenskap, bland hvilken det förnämsta var hans rikhaltiga bibliotek, testamenterade han åt universitetet.

En sådan lefnadsbana förtjenar väl att ihågkommas och äras. Finska universitetet har icke haft någon lärare, om hvilken man känner, att han skulle öfvat ett så stort gagneligt inflytande på detsamma. Men det är dock icke för denna förtjenst, det nu begäres, att Finlands folk må resa ett monument åt Porthans minne.

Såsom vetenskapsman gjorde sig Porthan känd inom och utom landet kanske mera, än någon annan Finne. De arbeten, som tillvunno honom denna uppmärksamhet äro också af den art, att de ännu fortfarande och allt framgent skola bibehålla sitt värde. Till hans mångfaldiga vetande hörde nemligen äfven historien, och hans förnämsta vetenskapliga verksamhet var historisk forskning. Han lyckades på detta fält hopsamla så rika källor i forntida dokumenter, och den kritik, hvarmed han upplyste dem var så sund och säker, att hans skrifter åt detta håll för historieskrifvaren alltid skola bibehålla sitt värde, hvilket obliida öden än mera förhöjt, emedan de urkunder, Porthan samlat och begagnat, vid Åbo brand förstördes. Att han är den enda Finska vetenskapsman, hvans namn fått en plats i Brockhaus' Konversationslexikon, betyder väl icke så mycket – ty det stod aflidne professor Palmblad i Upsala fritt, att der införa Svenska och Finska namn efter eget val. Men det betyder dock något. Vida mera betyder det likväl, att hans skrifter studeras och nu ånyo utgifvas 60 år efter hans död. Men de duga blott för vetenskapsmannen. Dess värre äro de också skrifna på latin. Ingen kan väl begära, att Finska folket skall med en minnesstod hedra en blott vetenskapsman, vore han än berömdare än Porthan? Men det begäres också icke.

I Porthans vetenskapliga verksamhet finnes dock en omständighet att erinra om, som närmare berör Finska folket. Hans historiska forskning angår nemligen Finland. Det är katolicismens tidehvarf i Finland, Porthan företog sig att utransaka, det tidehvarf, under hvilket Finnarne kristnades och småningom kommo till ett civiliseradt samhällstillstånd. Denna forskning har intresse för alla dem, som studera tillståndet i den då katolska nordens, men ännu äfven för dem, hvilka vilja lära sig känna och framställa, huru denna verldsmakt, som utgick från Rom, höll äfven de aflägsnaste folks bildning, stats- och samhällsskick i sina händer. Dock ett ännu högre intresse har den naturligtvis för Finland, emedan den bragt i dagen i det närmaste allt, hvad vi Finnar känna om vårt lands inre historia under de första seklen vårt folk tillhörde de kristna och de Europeiskt civiliserade folken. Hans forskning fortgick till Reformationens tidehvarf, den tid, då kristendomen och med den civilisationen började tränga mera i det Finska folkets inre, emedan de kommo det till möte, talande ett tungomål, som det utan tolkning förstod, dess eget Finska språk. Porthan stannade dock icke härvid. Han såg bortom denna tid spåren af en Finsk kultur i den förkristna folksången. Han skref om den och samlade Finska ordstäf såsom bevarare af våra förfäders vetande. Han fann det mödan värdt att rigta sin uppmärksamhet äfven på Finska språket.

Någon skall här kanske säga: Nu är det klart! Det är åt fennomanen Porthan, man vill, att stoden skall resas?

Ja, det är åt fennomanen Porthan.

När konungariket Italien proklamerades i Turiner-parlamentet, uppträdde bland andra dess talare Brofferio. Han kallade upp ur skuggornas verld alla de Italiens store män, som sträfvat för Italiens enhet, för att fröjda dem med åskådandet af denna dag, hvilken de drömt, anat, tänkt, eller hvilken de förberedt, utan att ens våga tänka sig dess verklighet – och han grep, såsom han borde, ett halft årtusende tillbaka i tiden, börjande med Italiens stora skalders, bland dem främst Dante. Hela verlden känner, att Dante's pris är, att hafva skrivit Divina Comoedia, en dikt, beskrifvande skaldens vandring genom himmel och helfvete, efter förebilden af Æneas' färd i hedendomens lycksaliga och olycksaliga hem för de döda i Virgili dikt. Alla känna detta. Men Dante's dikt, ehuru rik på poetisk skönhet, är lärd, full af filosofemer, alltigenom historisk, politisk, teologisk; hvarföre få af dem, som tala om Dante, läsit hans dikt, och äfven i Italien deras antal torde vara ringa, som verkligen känna den. Till och med för större delen af de bildade är och måste den förblifva en tillsluten bok – om ock icke i lika grad som Porthan's skrifter för de bildade i Finland. Dante har väl en förtjenst, som närmare rör den Italienska enheten. Italien var på hans tid deladt i än flera småstater, än före kriget 1859; och följden var, att det då än mera led under fremlingars ok. Dante talade i en liten skrift för ett Italienskt kejsardöme – en politisk kombination, som 400 år förut genom det Karolingiska kejsardömet delning haft en korrt tids verklighet. Men detta Dante's yrkande var i århundraden glömdt och har först i senare tid blifvit åter framdraget i ljuset och återopadt. I sin dikt vänder sig Dante tvärtom från jordlifvets uselhet till lifvet bortom detsamma, och äfven den politiska verksamheten har i den en plats mest för att gisslas. Tiden var sådan, att den väckte ädla sinnens förakt. Det är således icke för någon direkt politisk förtjenst om Italiens enhet, som Dante's namn ställes i spetsen för alla deras, hvilka förberedt denna enhet. Det är enkelt derföre, att

han i sin dikt skapade ett för hela Italien gemensamt skriftspråk och sålunda banade väg för den intellektuella enhet, hvares frukt den politiska enheten är.

Förhållandena äro naturligtvis i Finland andra. Porthan är ingen Dante. Han behöfde icke tänka på att förena 14 skilda dialekter – ehuru han skref om de Finska dialekterna, såsom Dante om de Italienska. Finskan fick med öfversättningen af bibeln sitt bokspråk 200 år före Porthans tid. Än mindre kunde han tänka på att samman-
 10 gjuta Finskan och Svenskan till ett språk. På Finska språket har han veterligen ingenting skrifvit – och äfven, hvad han skref på Svenska, är underordnad. Hans litterära verksamhets språk var, som sagdt, latinet. Men dessa hans latinska skrifter innehåll var dock: Finlands öden, Finska språket, Finnarnes vetande och sång, d. ä. allt sådant, hvare en nation har medvetande om sig sjelf, och hvare Finland's folk nu afsigtligt arbetar att höja sig till nationellt medvetande.

Vi hafva ingenstädes funnit anfördt, hvad Porthan tänkte och talade om Finlands framtid. Såsom känt är, funnos på hans tid de, hvilka tänkte på ett Finland för sig – ehuru lyckligtvis få de voro, som stämplade därför. Porthan's närmaste mans, kan man säga, sedermera
 20 erkebiskop Tengström's åsigt, att vid tiden för Porthan's hädangång Finlands dåvarande ställning var ohållbar, och att landet måste, men också med hopp om sjelfbestånd kunde gå en annorlunda beskaffad framtid till möte, äro likaledes bekanta. Porthans tankar i detta hänseende få lemnas åt gissningen. Men säkert är, att ingen på den tiden tänkte på Finska språket såsom nationalspråk och på en vid detta språk fästad Finsk nationel kultur. Dock längre dröjde det icke än 16 år efter Porthan's död, förrän äfven denna tanke gaf sig luft, förnämligast genom A. I. Arvidsson och E. G. Ehrström. Det är tydligt nog, att förändrade politiska förhållanden väckte den till lif. Den lydde
 30 korrt uttryckt: Svenskar äro vi icke mera; Ryssar kunna vi icke blifva; vi måste vara Finnar; och vidare: Svenskan är Svenskarnes språk; Ryskan är Ryssarnes; Finnarne måste väl äfven vara berättigade att ega sitt språk, och lyckligtvis ega de ett sådant. Äfven den insigt, att denna nationela enhet i språket är nödvändigt vilkor för Finlands sjelfbevarande framstod då fullfärdig.

Fennoman i denna mening var Porthan icke och kunde icke vara det. Universitetets djuptänkta historieskrifvare, Johan Jakob Tengström, säger härom: »Porthan började under inflytelsen af en osynlig gemensam ande jemväl, på sitt håll, fästa uppmärksamhet vid den inhemska
 40 Finska nationela skaldekonsten och språket, i sammanhang hvarmed sedermera jemväl nationens häfder blefvo föremål för hans undersökningar.» Det var denna »osynliga, gemensama ande», folkanden, hvares ännu för den sjelf dunkla medvetande i Porthans forskningar gaf sig ett uttryck, kanske utan klarare tanke på målet äfven hos Porthan. Han visste blott, att han beträdde ett nytt fält för vetandet, och han leddes vid sitt arbete af vetenskapsmannens tillfredsställelse att verka något nytt, men äfven af den patriotiska glädje, att Finlands och Finska folkets namn hörde med till betecknande af, hvad som utgjorde hans forsknings föremål. Det är dock möjligt, att redan Porthan insåg, icke
 50 blott att detta, hvad han för alla nationers lärda räkning gömde in i den latinska omklädnaden, skulle träda fram i det inhemska bildnings-språket till ett vetande för hvar man, utan äfven att detta arbete för Finska språkets, häfdens och diktens upplysande skulle från en blott vetenskaplig och litterär sysselsättning vinna betydelsen af ett verk för Finska folkets sjelfbestånd. Om så var, skulle dock detta öka blott

aktningen för Porthans snille, icke värdet af, hvad han verkat. En erfarenhet, som hos dem, hvilka öfverlefde honom, framkallade denna insigt, saknade Porthan. Han såg icke året 1809.

Men det öfver allt tvifvel säkra är, att det var Porthan's verksamhet, som förberedde denna insigt. Han är en af de få universitetslärare, som skapat en skola. Och denna omfattar icke blott hans omedelbara lärjungar, utan äfven en rad af dessas efterföljare förnämligast i den Finska häfdeforskningen. Den bland dem, som stod Porthan närmast, var erkebiskop Tengström. Från honom öfvergick kärleken för den Finska häfden till hans båda mågar, Johan Jakob Tengström, och Gabriel Vilhelm Lagus. Äfven A. I. Arvidssons hela lifs förnämligaste verksamhet var rigtad till detta mål och hade sin väckelse i Porthan's föredöme. Bland ännu lefvande forskare i Finsk historie må nämnas Rein, Grönblad och Forsman (Yrjö Koskinen), hos hvilken sistnämnda denna författareverksamhet trädt i förbund med arbetet för Finska språket och en Finsk litteratur. Åt ett annat håll var det också Porthan's exempel, som manade Topelius till samlande och utgifvande af Finska folksånger, medan Judén, en student från Porthans tid, af sin håg kallades till deras imiterande och till skapande af en modern Finsk poesi. Bådas uppträdande väckte Gottlund till verksamhet för den Finska litteraturen, och ur Gottlunds »Otava» och Judéns sånger hemtade Lönnrot den första impulsen att bringa i dagen »Kalevala» och »Kanteletar.» Detta sammanhang i de till fornsångens samlande rigtade sträfvandena är icke vår förmodan, det är ett faktiskt förhållande, af de ifrågavarande utmärkta personerna erkänt. Att Finska språkforskningen icke kunde stå likgiltig vid dessa bemödanden för Finsk häfd och Finsk sång, ligger i sakens natur, och äfven den har sin nya gestalt från Porthans tider. Renvall och von Becker, lexikonets och grammatikens författare, stodo Porthans tid nära. Bådas arbeten hafva utgjort grunden för alla efterföljande. Men behovet af språklagarnes utredande kändes starkare först från den tid, då man började arbeta på en Finsk litteratur; för nya lexika kunde icke vinnas nödigt ordförråd, förrän detta hemtades ur de samlade fornsångerna, och äfven de grammatikaliska formerna och reglorna hade i dessas språk sin säkraste måttstock. Så har Finska språkforskningen först efter 1840 blifvit med ifver och framgång bedrifven. Hastigt utvecklade den sig genom Castrén till kunskap om en hel, för vetenskapen dittills obekant språkstam, omfattande icke blott de egentliga Finska folkens språk, utan äfven alla de tungomål, som hafva en med dem likartad språkbygnad.

De vetenskapliga arbetena hafva naturligtvis för det mesta begagnat landets hittillsvarande bildningspråk, Svenskan. Det är derföre blott naturligt, att äfven den inhemska Svenska litteraturen tagit del i den allmänna rörelsen, såsom också dess beskaffenhet det till öfverflöd bevisar. Denna anda, som lifvat densamma, har sitt högsta uttryck i sådana odödliga skapelser som »Elgskytterne» och »Fänrik Ståls sägner.»

Sådana vetenskapliga och litterära bemödanden hos ett folk, alla rigtade till samma mål, att lära folket känna sig sjelf i sin förgångna historia, sitt språk och sin dikt, stå aldrig isolerade från andan och rigtningen i folkets praktiska samhällslif. Detta ett folks vetande om sig sjelf är utan vidare nationalmedvetande, och ett folk, som känner sig vara en nation, vill vara detta icke blott i sitt vetande utan äfven i handlingen, i sitt verkliga praktiska lif. Det vetenskapliga och litterära arbetet fann i Finland's förändrade politiska ställning en stark upp-

maning att fortgå i den af Porthan angifna rigtningen. Dessa nya yttre förhållanden verkade naturligtvis äfven direkt på det praktiska lifvet. Finlands förut omyndiga folk ställes plötsligt i ett läge, som tvang detsamma, att sjelft taga sina öden i egna händer. Men vill man följa allmänandans utveckling under det förflutna seklet, skall man finna, att den vaknat till större liflighet först från den tid, då det vetenskapliga och litterära arbetets målsmän fattade sina egna sträfvandens betydelse, såsom ofvan sades, insågo, att dessa hade till mål icke blott ett resultat för vetandet, utan Finska folkets sjelfbevarande. Till och med landets materiela intressen kommo då först offentligen till tals, och arbetet för dessa fick sin ära, såsom äfven det ett nödvändigt vilkor för nationens sjelfbestånd. Vål hade redan tidigare, mot slutet af 18:e seklet, landets materiela förkofran, d. v. s. Sverges och derjemte äfven Finlands, utgjort ett kärt föremål äfven för vetenskapsmännens bemödanden. Pehr Adrian Gadd och andra universitetslärare, Porthans samtida, behandlade i talrika disputationer hvarjehanda ekonomiska »rön.» Hushållningssällskapets inrättande var en frukt af samma ekonomiska anda. Äfven Finlands ekonomi skulle genom nya vexters odling, nya handslöjder, strömmrensningar m. m. upphjelpas. Men detta var något annat, än det allmänna medvetande om vigten af de stora materiela intressenas främjande och om behovet af härtill bidragande lagar och institutioner, som under de senaste årtiondenas lopp vaknat och offentligen uttalat sig. Och det är icke svårt att uppvisa, att allmänandan äfven i detta hänseende har samma rot, som gifvit de anförda vetenskapliga litterära sträfvandena deras fosterländska rigtning. Det må särskildt anmärkas, att landets hufvudnäring, landtbruket, senare än de öfriga, handel manufakturindustri, bergsbruk fått åtnjuta sin rätt. Men detta har haft sin gifna orsak deri, att massan af folket genom sitt språk varit uteslutet från deltagandet i alla offentliga förhandlingar äfven rörande dess egna intressen. Och det är först derigenom, att den Finska litteraturen, främst i den periodiska pressen, kallat densamma till detta deltagande, som landtbruket med hopp om framgång kunnat göras till föremål för den offentliga diskussionen och för allmänna bemödanden till dess förkofran.

Vetenskapen och litteraturen, de må hafva hvilket patriotiskt innehåll som helst, förmå icke föra ett folk till deltagande för dess praktiska samhällsangelägenheter, sålänge de idkas blott som sådane, vetenskapen såsom teori, litteraturen såsom skön litteratur. Det är först då teorin tillämpas på bestående samhällsförhållanden, och då en publicistisk litteratur uppstår, hvilken bringar det faktiska tillståndet i ett land till allmänt medvetande, pröfvande dess goda och dåliga sidor, som båda förmå väcka till detta deltagande. Men en sådan tillämpning af vetenskapen och en sådan populär litteratur uppstår icke heller, förrän båda redan hafva ett fosterländskt innehåll, i sin rent vetenskapliga och litterära form äro rigtade på det fosterländska. Så länge t. ex. Grekers och Romares språk, historia och litteratur utgjorde studiernas och den vetenskapliga verksamhetens enda föremål, sålänge äfven den sköna litteraturen valde sitt innehåll ur denna forntids gudasaga och historia, voro äfven samhällslifvets intressen fremmande för vetenskapsens och litteraturens idkare. Vi vilja genom det anförda hafva sagt, att det förhållande, att från Porthan's tid fosterlandets språk, häfd och sång utgjorde föremål för forskningen, varit en nödvändigt vilkor derför, att numera uppmärksamheten är vänd åt fäderneslandets närvarande förhållanden, åt dess både materiela och andliga intressens främjande. Och dessa åter främjas, först då de såsom allmänna,

nationela intressen betraktas af hela folket, så att detta folk står bakom ordet, som talas och skrives för dessa intressens förverkligande. Den allmänanda, som till betraktarens glädje är för år nu visar sig vara i så stark tillväxt, äfven dess tillvaro sammanhänger derföre på det noggrannaste med, hvad Porthan verkade, och med den verksamhet, hans föredöme väckte till lif. Det Finska folket vill numera hafva ett föremål för sitt nationalmedvetande icke blott i språket, häfden och sången, utan äfven i sina lagar och institutioner, sin medborgerliga och politiska verksamhet – vill veta allt detta såsom sitt, såsom den Finska nationens.

10

Säga vi då, att Porthan verkat allt detta? Nej. Många förhållanden hafva medverkat, att frambringa det närvarande, och det är en frukt af generationers arbete, både före och efter Porthan. Men vi säga, att Porthan före och framom alla sina samtida fattades af denna »osynliga ande», den Finska folkanden, om hvilken ofvan talades, och att han främst och klarast fattade dess kraf, att komma till medvetande om sig såsom Finsk nationalanda.

Det är åt denne Porthan, minnesstoden skall resas af Finska folket. Den reses till ära åt mannens minne, till ära för, hvad han verkat; men hans verk var Finska folkets, och det är derföre, att dess egen ande i Porthans verk lefde och lefver, som detta folk skall skänka hans minne detta erkännande.

20

J. V. S.

25 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 9, september 1861

STORFURSTENDÖMETS FINLANDS GRUNDLAGAR JEMTE TILL DEM HÖRANDE STATSHANDLINGAR. H:FORS 1861.

30

Så är det så långt kommet, att ett försök att utreda, hvad i Finland är grundlag, i tryck framstår. Att sådant bort ske långt för detta, torde icke betviflas; att det kunnat ske i tryck, synes bevisas deraf, att de egentliga grundlagarne, 1772 års regeringsform och Säkerhetsakten af 1789, för femton år tillbaka kunde i Finsk öfversättning offentliggöras och för ett par år sedan äfven på Svenska språket tryckas. Dock det är icke mycket värdt att i detta hänseende tala om den tid, som varit. Det är glädjande, att den tid kommit, då behofvet att känna grundlagarne vaknat, och då detta behof blifvit tillfredsstäldt.

40

Herr professor J. Ph.Palmén har genom utgifvandet af denna samling af grundlagar och statshandlingar fyllt den stora i femtie år öppna luckan i den inhemska litteraturen.

Vi äro icke sinnade att mäkla angående, hvad i samlingen bort upptagas eller icke upptagas. Allt hvad till grundlag hörer synes vara klart, förutom Riksdagsordningen, i afseende å hvilken 1723 års författning af Förf. på särskilda ställen anföres. Genom regeringsformen 1772 är densamma aflyst, såsom alla grundlagsförfattningar mellan 1680 och sagde år. Icke heller är den genom något senare riksdagsbeslut insatt i sin förra kraft. Det må vara, att, såsom utgifvaren säger, den praktik, som vid riksdagen 1778–79 följdes och i riksdagsbeslutet §14 erkändes böra utgöra rättesnöre för kommande riksdagar, öfverensstämmer med det i sagde Riksdagsordning stadgade. Men hvad i den till efterföljd gäller, måste då enligt denna praxis afgöras. I samma beslut säges uttryckligen, att riksmötet blifvit styrdt

50